

Sociālā kohēzija un labklājība Eiropā

Levads

Sociālā kohēzija ietver kopības sajūtu, noturību un tiekšanos uz kopējo labumu. Ir pierādīts, ka dzīvošana sabiedrībā, kurā valda kohēzija, labvēlīgi ietekmē subjektīvo labklājību, palīdzot uzlabot iedzīvotāju dzīvi. Arvien biežāk valstu un to iedzīvotāju labklājība tiek atzīta par vienu no sabiedrības vērtībām un par svarīgu kritēriju cilvēces progresa novērtēšanai.

Nemot to vērā, šajā ziņojumā ir izmantoti pieci izpētes jautājumi, lai novērtētu sociālās kohēzijas pašreizējo līmeni ES, tās izmaiņas laika gaitā, riska grupas un galvenos virzītājspēkus, kā arī tās saistību ar subjektīvo labklājību.

Ievērojot Eiropas Padomes piedāvāto sociālās kohēzijas konceptualizāciju, ir aplūkoti pieci sociālās kohēzijas aspekti:

- sociālās atstumtības sajūta;
- ekonomiskās un etnokulturālās sociālās spriedzes sajūta;
- savstarpēja uzticēšanās;
- līdzdalība sabiedrībā (pilsoniskā iesaiste un politiskā aktivitāte);
- kopības sajūta (piesaiste cilvēkiem vietējā apkaimē un savstarpējās saziņas biežums).

Ziņojumā analizētie potenciālie sociālās kohēzijas sociālie virzītājspēki ir saistīti ar jautājumiem, kas aplūkoti Eiropas sociālo tiesību pīlārā. Subjektīvā labklājība, kas ir paredzamais sociālās kohēzijas pozitīvais iznākums, tiek vērtēta no pozitīvo un negatīvo emociju, dzīves kvalitātes novērtējuma un psiholoģiskās funkcionēšanas viedokļa.

Politikas konteksts

Pēdējos gados, jo īpaši kopš eurozonas krīzes 2009. gadā, sabiedrībā ir valdījušas lielas bažas par sociālo kohēziju ES. Diskusijas par šo jautājumu ir aktivizējušās pēdējos gados, kad norisinājās tā dēvētā bēgļu krīze un acīmredzami palielinājās pret imigrāciju vērsta attieksme un populistu partiju aktivitāte.

Šā ziņojuma pamatā ir izmantoti dati no trīs jaunākajiem Eurofound Eiropas dzīves kvalitātes apsekojumiem (EQLS), kas veikti attiecīgi 2007. gadā, 2011. gadā un 2016. gadā. Minētie apsekojumi tādējādi ļauj gūt priekšstatu par Eiropas iedzīvotāju attieksmi un uzvedību neilgi pirms globālās finanšu krīzes sākuma, eurozonas krīzes laikā un neilgi pēc bēgļu krīzes maksimālās intensitātes.

Rūpīgi analizējot konstatējumus, ziņojumā ir sniegtas vairākas politikas pamatnorādes politikas veidotājiem ES.

Galvenie konstatējumi

Ziņojumā ir sniegts ieskats vairākos ES politikas veidošanai būtiskos jautājumos. Pirmkārt, sociālā kohēzija ES kopumā nešķiet apdraudēta. Sociālās atstumtības sajūta ES līmenī pārsvarā nav izplatīta un nav būtiski mainījusies laika gaitā. Tomēr pastāv atšķirības starp valstīm. Sociālās atstumtības sajūta ir samērā reti novērojama ziemeļvalstīs, bet biežāk — dienvidaustrumu dalībvalstīs. Vidusjūras reģiona dalībvalstīs ir pielikušas lielas pūles, lai atgūtos no ekonomikas krīzes, un vēl nav sasniegušas pirmskrīzes sociālās kohēzijas līmeni. Ir augsts sociālās spriedzes sajūtas līmenis gan ekonomiskā, gan etnokulturālā ziņā. Etnokulturālā spriedze ir vairāk izplatīta bagātākajās rietumu dalībvalstīs, kurās nesen ir palielinājusies imigrācija. Ekonomiskā spriedze parasti ir lielāka postkomunistiskajās sabiedrībās. Spriedze starp bagāto un nabadzīgo iedzīvotāju slāni sasniedza maksimumu 2011. gadā, savukārt spriedze starp vadītājiem un strādājošajiem laika gaitā ir mazinājusies.

Savstarpējā uzticēšanās ievērojami atšķiras visā ES. Tā ir augsta Ziemeļvalstīs, Luksemburgā un Nīderlandē, savukārt Dienvidaustrumeiropas reģionā uzticēšanās cilvēkiem joprojām ir zemā līmenī. Attiecībā uz līdzdalību sabiedrībā politiskās aktivitātes un pilsoniskās iesaistes rādītāji dažās ziemeļu un rietumu dalībvalstīs ir četras reizes augstāki nekā dažās no Dienvidaustrumeiropas dalībvalstīm. Tomēr ES kopumā līdzdalības rādītāji ir satraucoši zemi un laika gaitā pārsvarā nav mainījušies. Kopības sajūtas līmenis pārsvarā ir augsts. Piesaiste vietējai apkaimē ir nedaudz augstāka austrumu dalībvalstīs, savukārt saziņas ar

draugiem un kaimiņiem biežums ir nedaudz lielāks dienvienu valstīs.

Sabiedrības segmenti, kas ir nelabvēlīgākā sociālekonomiskajā situācijā, ir galvenās riska grupas sociālās atstumtības, zemas uzticēšanās, zemas līdzdalības sabiedrībā un ekonomiskās spriedzes sajūtas ziņā. Turklāt tiek uzskatīts, ka būtiska nozīme kopības sajūtas radīšanā ir vecumam, jo jaunākiem iedzīvotājiem ir vismazākā piesaiste līdzcilvēkiem viņu apkaimē, bet vienlaikus viņiem ir visaugstākais sociālo kontaktu līmenis. Vecums ir arī nozīmīgs faktors attiecībā uz līdzdalību sabiedrībā, proti, veci cilvēki salīdzinoši mazāk iesaistās pilsoniskajā un politiskajā dzīvē. Etnokulturālo spriedzi visvairāk izjūt hroniski slimnieki, lauku iedzīvotāji, nodarbinātie un iedzīvotāji ar augstu izglītības līmeni. Domājams, ka tas varētu būt saistīts ar lielāku informētību par šādu spriedzi vai bažām par labklājības sistēmu ilgtspēju. Bažas vieš arī iespējamā vidusšķiras polarizācija — vairākos sociālās kohēzijas aspektos vidēju ienākumu klases zemākais līmenis vairāk atbilst zemu ienākumu klasei, savukārt vidēju ienākumu klases augstākais līmenis vairāk atbilst augstu ienākumu klasei, piemēram, tas ir vērojams attiecībā uz sociālās atstumtības sajūtu, uzticēšanos cilvēkiem, līdzdalību sabiedrībā, kā arī ekonomiskās spriedzes sajūtu.

Sociālā kohēzija ir cieši saistīta ar subjektīvo labklājību. Sociālās kohēzijas “organiskie” aspekti, proti, zems sociālās atstumtības līmenis, augsts savstarpējās uzticēšanās līmenis un aktīva līdzdalība sabiedrībā, ir saistīti ar pozitīvākām emocijām, labāku dzīves kvalitātes novērtējumu un labāku psiholoģisko funkcionēšanu. Sociālās kohēzijas “mehāniskie” aspekti, proti, sociālās spriedzes sajūta un kopības sajūta, nav saistīti ar labklājību. Vienīgi ekonomiskās spriedzes sajūta ir saistīta ar pārejošām negatīvām emocijām un mazāku labklājību dzīves kvalitātes novērtējuma un psiholoģiskās funkcionēšanas ziņā. Turpretī kopības sajūtai nav pozitīvas saiknes ar labklājību. Šāda saikne, ja tā tomēr pastāv, ir mazliet negatīva, proti, dzīves kvalitātes novērtējums ir zemāks valstīs, kurās ir augsta līmeņa piesaiste iedzīvotājiem vietējā apkaimē.

Politikas norādes

Rezultāti liecina, ka iekļaujoša ekonomiskā pārticība un digitalizācija var palīdzēt pastāvīgi uzturēt sociālo kohēziju. Iekļaujoša un dāsna labklājības sistēma un digitālo prasmju apguve vienlaikus ar augšupēju ekonomisko konvergenci stimulē sociālās kohēzijas “organiskos” elementus, kas ir saistīti ar iedzīvotāju pozitīvu subjektīvo labklājību.

Ekonomisko spriedzi var atvieglot, novēršot lejupējo mobilitāti un mazinot lielās ienākumu atšķirības. Tomēr ienākumu nevienlīdzībai ir pārsteidzoši maza ietekme uz citiem sociālās kohēzijas aspektiem. Lai gan etnokulturālā spriedze ir plaši izplatīta vairākās dalībvalstīs, ko, domājams, veicina migrācijas plūsmu palielināšanās, lielāka uzmanība ir jāpievērš ekonomiskajai spriedzei, vismaz no labklājības viedokļa.

Kopumā izdevumu samazināšana labklājības sistēmām varētu negatīvi ietekmēt sociālo kohēziju, jo sociālo kohēziju var veicināt ar politiku, kas jo īpaši vērsta uz riska grupu stāvokļa uzlabošanu. Attiecīgi pasākumi varētu ietvert bezdarba mazināšanu, vidēju ienākumu palielināšanu un vidusšķiras polarizācijas novēršanu. Ir jāveicina, lai lielāks iedzīvotāju skaits pabeidz vismaz augstākā līmeņa vidējo izglītību. Ir jāņem vērā to cilvēku vajadzības, kuriem ir hroniskas slimības un invaliditāte, savukārt vecāka gadagājuma cilvēkus varētu iedrošināt aktīvāk iesaistīties pilsoniskajā un politiskajā darbībā.

Visbeidzot, lai pastāvīgi uzturētu un veicinātu kohēziju, ir jāizmanto lietderīgais migrācijas potenciāls uzņemošajām sabiedrībām un ir jānodrošina iespēja lielākam cilvēku skaitam apgūt digitālās prasmes.

Papildu informācija

Ziņojums “Sociālā kohēzija un labklājība Eiropā” ir pieejams, sazinoties ar: <https://eurofound.link/ef18035>

pētniecības vadītāju *Klara Foti*.

information@eurofound.europa.eu